

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 347 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Toyirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahridinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	

INNOVATSION SALOHIYATNI OSHIRISH ASOSIDA QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xaydarova E'zoza Shukurullayevna

Toshkent Arxitektura qurilish universiteti
"Menejment" kafedrası dotsenti
Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini innovatsion salohiyatni oshirish asosida takomillashtirish sohaga raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu maqolada boshqaruv samaradorligiga ta'sir ko'rsatadigan innovatsion jarayonlarni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari, jumladan, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarishni raqamlashtirish va resurslardan samarali foydalanish tahlil qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning barqaror o'sishini ta'minlaydigan strategik rejalashtirish usullari va tashkiliy modellarga ham e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: innovatsion salohiyat, qurilish materiallari, boshqaruv, modernizatsiya, raqamlashtirish, optimallashtirish, raqobatbardoshlik.

Abstract: Improving the management mechanisms of construction materials industry enterprises based on enhancing their innovation potential is a key factor in increasing the competitiveness of the sector. This article explores the main directions of innovation development that influence management efficiency, including the implementation of modern technologies, production digitalization, and resource optimization. Advanced strategic planning methods and organizational models that ensure sustainable enterprise growth in a market economy are analyzed.

Key words: innovation potential, construction materials, management, modernization, digitalization, optimization, competitiveness.

Аннотация: Улучшение механизмов управления предприятиями промышленности строительных материалов на основе повышения их инновационного потенциала является ключевым фактором повышения конкурентоспособности отрасли. В статье рассматриваются основные направления развития инновационных процессов, влияющие на эффективность управления, включая внедрение современных технологий, цифровизацию производства и оптимизацию ресурсопользования. Анализируются передовые методы стратегического планирования и организационные модели, обеспечивающие устойчивый рост предприятий в условиях рыночной экономики.

Ключевые слова: инновационный потенциал, строительные материалы, управление, модернизация, цифровизация, оптимизация, конкурентоспособность.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalar taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, real sektor tarmoqlari, jumladan, qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlash va yangi texnologiyalarni joriy etish bevosita korxonalarning innovatsion salohiyatiga bog'liqdir. Shu sababli so'nggi yillarda mazkur yo'nalishda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va samarali boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi «O'zbekiston–2030» strategiyasida to'g'risida»gi PF-158-son¹ Farmoni bilan tasdiqlangan iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, xususan, qurilish va sanoat sohalarida innovatsion rivojlanish mexanizmlarini kuchaytirish, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish orqali resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash vazifalari belgilangan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021 – 2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-6119-sonli² Farmon bilan tasdiqlangan «Qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirish strategiyasi»da qurilish materiallari sanoatining texnologik yangilanishi va boshqaruv tizimining zamonaviylashtirilishi ustuvor vazifalardan biri sifatida qayd etilgan.

Ushbu tadqiqot ishining dolzarbligi shundan iboratki, u innovatsion salohiyatni oshirish orqali qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish yo'llarini aniqlash va amaliyotga joriy etish masalalarini ilmiy asosda tahlil qilishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi «O'zbekiston–2030» strategiyasida to'g'risida»gi PF-158-son³ Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi»gi PF-60-sonli⁴ Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021–2025 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-6119-sonli⁵ Farmonlari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-maydagi «Qurilish materiallari sanoatini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-4335-sonli⁶ qarorlari mamlakatning qurilish materiallari sanoatini innovatsion rivojlantirish va modernizatsiya qilishga qaratilgan muhim hujjatlar hisoblanadi[1].

Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar O'zbekistonda qurilish materiallari sanoatini transformatsiya qilish, boshqaruv tizimlarini takomillashtirish, ilg'or texnologiyalarni joriy etish hamda sanoat tarmog'ining innovatsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, qurilish materiallari sanoatining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish jarayonida yuqorida qayd etilgan strategik hujjatlarda belgilangan yo'nalishlar asosiy mezon sifatida qabul qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston iqtisodiy tizimida qurilish materiallari sanoati alohida o'ringa ega bo'lib, bu tarmoqda samarali boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish hozirgi davrda dolzarb masalalardan biridir. Shu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar, asosan, tarmoqning iqtisodiy samaradorligini oshirish, innovatsion rivojlanish va korxonalarning raqobatbardoshligini kuchaytirish bilan bog'liq.

Masalan, iqtisodiyot fanlari doktori Xolboev A.A. qurilish materiallari sanoati korxonalarida resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv tizimini optimallashtirish masalalarini o'rganib, boshqaruv mexanizmlarining zamonaviy yondashuvlar asosida yangilanishi zarurligini ta'kidlagan. Uning fikricha, tizimli boshqaruv yondashuvi ishlab chiqarish samaradorligi va innovatsion salohiyatni oshirishga xizmat qiladi [2][3].

Xolboevning tadqiqotlarida quyidagi yo'nalishlar asosiy o'rin tutadi: Qurilish materiallari sanoatida mavjud resurslar – xomashyo, energiya, inson kapitali va moliyaviy vositalarni kompleks tahlil qilish orqali ishlab chiqarish jarayonlarining izchil ishlashi ta'minlanadi. Bu esa xarajatlarni optimallashtirish va ekologik

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi «O'zbekiston–2030» strategiyasida to'g'risida»gi PF-158-son Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021 – 2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-6119-sonli Farmon: <https://lex.uz/uz/docs/-5130468>

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi «O'zbekiston–2030» strategiyasida to'g'risida»gi PF-158-son Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

4 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi»gi PF-60-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

5 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-noyabrdagi «O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021–2025 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PF-6119-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

6 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-maydagi «Qurilish materiallari sanoatini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-4335-sonli qarori: <https://lex.uz/docs/-4351738>

barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi. Strategik rejalashtirish, ichki nazorat, raqamli texnologiyalarni joriy etish va xodimlar o'rtasida funksional taqsimotni aniqlashtirish orqali samaradorlikni oshirish imkoniyati yaratiladi. Barcha ishlab chiqarish, moliyaviy, mehnat, marketing va innovatsion salohiyatlar o'zaro bog'liq holda boshqariladi. Bu yondashuv korxonaning umumiy boshqaruv madaniyatini shakllantiradi va raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Qurilish materiallari sanoati korxonalarining innovatsion salohiyatini oshirish uchun boshqaruv mexanizmlarini samarali tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda kompleks yondashuv asosida turli iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi va ular o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqiladi.

Tahlil etilayotgan asosiy ko'rsatkichlar:

1. Foyda normasi

Korxonaning sof foydasi va umumiy daromadi o'rtasidagi nisbat. Innovatsion boshqaruv orqali foyda normasini oshirish mumkin.

2. Ishlab chiqarish rentabelligi

Har bir ishlab chiqarish birligidan olinayotgan daromad. Avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalar rentabellikni oshirishga xizmat qiladi.

3. Mahsulot tan narxi

Umumiy xarajatlarni bildiradi. Innovatsion uslublar yordamida tannarxni pasaytirish imkoniyati mavjud.

4. Innovatsiyalar soni

Korxonada joriy etilgan yangi texnologiyalar yoki mahsulotlar soni. Bu ko'rsatkich innovatsion boshqaruv samaradorligini ifodalaydi.

5. Investitsion faollik

Investitsiyalarning hajmi va ularning qaytarimi. Innovatsion loyihalarning amalga oshirilishi uchun zarur omil.

Ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlik quyidagicha izohlanadi:

- Innovatsion texnologiyalar → mahsulot tannarxini kamaytiradi → foyda normasini oshiradi

- Yuqori rentabellik → investitsion faollikni rag'batlantiradi → yangi innovatsiyalarni keltirib chiqaradi

Shu tarzda "innovatsion salohiyat → boshqaruv mexanizmlari → iqtisodiy samaradorlik" zanjiri shakllanadi va faol ishlashi ta'minlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Sanoat korxonalarining samarali faoliyat yuritishi, birinchi navbatda, boshqaruv tizimining moslashuvchanligi, innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir.

1. Boshqaruv tizimining tizimli yondashuv asosida takomillashtirilishi

Korxonalarning boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishda tizimli yondashuv muhim o'rin tutadi. Bu yondashuv resurslarni optimal boshqarish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish va inson kapitalidan to'liq foydalanishni nazarda tutadi. Xolboev A.A. o'z tadqiqotlarida ushbu jarayon samaradorligini oshirish uchun zamonaviy boshqaruv modellari, masalan, integratsiyalashgan boshqaruv tizimlaridan foydalanishni taklif etadi.

2. Innovatsion salohiyatning oshirilishi boshqaruvga ta'siri

Korxonaning innovatsion salohiyati ishlab chiqarish samaradorligi bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu salohiyatni baholashda mahsulot yangiligi, texnologik yangilanishlar, ilmiy-tadqiqot ishlarining joriy etilishi, patentlar soni kabi ko'rsatkichlar hisobga olinadi [4]. Samarali boshqaruv esa ushbu innovatsion omillarni muvofiqlashtirish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

3. Ekologik va iqtisodiy samaradorlik

Zamonaviy ishlab chiqarish sharoitida korxonalarda ekologik barqarorlikni ta'minlash ham boshqaruv mexanizmlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Qodirov S.X. o'z tadqiqotlarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali atrof-muhitni muhofaza qilish bilan birga iqtisodiy samaradorlikni ham oshirish mumkinligini ta'kidlaydi [5]. Bu jihat korxona boshqaruv tizimida ekologik menejment elementlarini joriy etishni talab qiladi.

4. Moliyaviy va investitsion boshqaruvning ahamiyati

Innovatsion boshqaruvni samarali amalga oshirish uchun moliyaviy va investitsion mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsiyalarni joriy etish uchun investitsiya manbalarini aniqlash, ularni oqilona

taqsimlash va risklarni minimallashtirish zarur. Shu bilan birga, moliyaviy nazorat va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish boshqaruv samaradorligini oshiradi [6]. (1-rasm)

1-rasm. Qurilish materiallari sanoatida innovatsion salohiyat asosida boshqaruv mexanizmlari.

1-rasmda, qurilish materiallari sanoati korxonalari innovatsion salohiyatini oshirish bo'yicha bir qator choralar ko'rsatilgan. Jadvalda innovatsion salohiyatni oshirishga qaratilgan asosiy yo'nalishlar va tegishli choralar taqdim etilgan.

- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish – bu yo'nalish mahsulot sifatini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishga xizmat qiladi.

- Resurslardan samarali foydalanish – mehnat, moliya va ishlab chiqarish resurslarining optimallashtirilishi orqali sanoatning barqaror rivojlanishini ta'minlash ko'zda tutilgan.

- Kadrlar tayyorlash – malakali ishchi kuchini yaratish va ilmiy izlanishlar orqali yangi texnologiyalarni rivojlantirish zarurati ta'kidlangan.

- Ekologik barqarorlikni ta'minlash – ekologik jihatdan toza texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Muhokama natijalariga ko'ra, qurilish materiallari sanoati korxonalarida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq:

- Tizimli boshqaruv yondashuvlarini joriy etish;
- Innovatsion texnologiyalar va R&D faoliyatini rag'batlantirish;
- Ekologik menejment tizimlarini ishlab chiqish;
- Moliyaviy va investitsion boshqaruvni kuchaytirish.

Bularning barchasi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, barqaror rivojlanishni ta'minlash va milliy iqtisodiyotning innovatsion omillariga asoslangan rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish sohada raqobatbardoshlikni oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu sohada innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini

takomillashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va mahsulot sifatini yaxshilash imkonini beradi.

Qurilish materiallari sanoatining boshqaruv tizimini yangilash orqali kompaniyalar o'z salohiyatini maksimal darajada ro'yobga chiqarishi va global bozorda o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin. Shuningdek, yuqori sifatli va innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish orqali ichki va tashqi bozorlar talablarini qondirish, sohaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Takliflar quyidagilardan iborat:

1. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish

Qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalarda yangi texnologiyalarni o'rganish va tatbiq etish zarur. Bu, o'z navbatida, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

2. Kadrlar malakasini oshirish

Boshqaruv tizimining samaradorligini oshirish uchun rahbarlar va ishchi xodimlarning malakasini oshirish, ularni innovatsion yondashuvlar va zamonaviy boshqaruv usullari bo'yicha o'qitish zarur.

3. Ilmiy tadqiqotlar va rivojlantirishga investitsiyalar

Qurilish materiallari sanoatida yangi materiallar va texnologiyalarni ishlab chiqish uchun ilmiy-tadqiqotlar va rivojlantirish (R&D) faoliyatlarini qo'llab-quvvatlash hamda moliyaviy resurslarni yo'naltirish muhimdir.

4. Tashqi bozorlarga chiqish strategiyasini ishlab chiqish

Mahsulotlar eksportini kengaytirish va global bozorda raqobatbardosh narxlar bilan ta'minlash uchun tashqi bozorlarga chiqish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur.

5. Atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik texnologiyalarni joriy etish

Qurilish materiallari sanoatining ekologik jihatlarini hisobga olib, atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etish lozim.

6. Innovatsion boshqaruv modellarini ishlab chiqish

Korxonalar uchun innovatsion boshqaruv modellarini yaratish, xususan raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish orqali samarali va tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyatini ta'minlash kerak.

Yuqoridagi takliflar asosida qurilish materiallari sanoatida boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, sanoatning barqaror rivojlanishiga ko'maklashishi va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga hissa qo'shishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvargadagi "2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovatsion rivojlantirishning 2021 – 2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6119-sonli Farmon: <https://lex.uz/uz/docs/-5130468>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-may "Qurilish materiallari sanoatini jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4335-sonli Qaror: <https://lex.uz/docs/-4351738>
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
5. Freeman C. The Economics of Innovation. – Research Policy, 1995, vol. 24(5), pp. 471–487.
6. Zaynutdinov Sh.N. Innovatsion salohiyat va iqtisodiy taraqqiyot. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2021. – 164 b.
7. Nurimbetov R.I. Innovatsion rivojlanish va texnologik modernizatsiya. – O'zbekiston iqtisodiyoti jurnali, 2020, №2(5), 55–63-b.
8. OECD. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. – OECD Publishing, 2018.
9. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.
10. Jalilov A., Islomov Sh. Innovatsion rivojlanish strategiyalari. – Toshkent: Ilm Ziya, 2022. – 248 b.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
